

N:o 121.

Af herr **J. R. Kjellén**, om exporttull å järnmalm.

Sedan Riksdagen senast behandlade frågan om exporttull å järnmalm, hafva trenne händelser af betydelse för denna viktiga fråga tinat.

Den första, af mera allmän natur, är *upplösningen af unionen med Norge*. Hvad som för oss svenskar då brast, var icke blott en tillfällig politisk förbindelse, utan ett helt politiskt system: systemet att lita till yttre stöd för fäderneslandet. Genom nästan hela vår historia har vårt folk sökt sådana stöd, antingen i öster eller i väster, i statsrättsliga eller i folkrättsliga former. Unionen med Norge var det sista. Nu äro vi hänvisade uteslutande till vårt eget land och vår egen kraft. Med ett allvar som aldrig förr bjuder oss ödet att skapa vår framtid inom egna gränser allena.

Det är att hoppas och förmoda, att fjällen nu skola hafva fallit äfven från deras ögon, som i det längsta åsett den svenska järnmalmexporten med likgiltighet, för att icke säga med välbehag. I samma ögonblick vårt folk plötsligt fann sig reduceradt till sin egen kraft allena, utan något som helst stöd i internationella förbindelser, så kan det icke längre vara en fosterlandsvän likgiltigt, om landets naturliga resurser liksom rinna bort i en ständigt växande ström.

Man måste här erinra sig, att det gäller vår kanske dyrbaraste ekonomiska kraftkälla och största framtida förhoppning. »Järnet är jordens bästa metall och bäraren af hela den nutida materiella kulturen», säger en af vårt lands främste fackmän på detta område (se bevillningsutskottets betänkande n:o 24, sid. 20, vid 1905 års lagtima riksdag. »Den nation, som levererar det billigaste stålet, har de andra för sina fötter», säger *Bih. till Riksd. Prot. 1906. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 35 Häft. (N:is 121—124). 1*

A. Carnegie, Iron and Steel Institutes världsberömde president. När nu naturen skänkt Sveriges folk en sådan rikedom som jordens största järnberg, när möjligheten att förädla detta råämne inom landet snart sagdt med hvarje år rycker närmare, när folket äger utmärkta naturvetenskapsmän och tekniker, som endast vänta på stora uppgifter, och när så historien säger ifrån, att folket för sin framtida självständighet icke längre kan påräkna någon borgen utanför sig själft — då blir det icke längre försvarligt, om vi för ögonblickets och ett fåtal enskildes vinning »ödsla bort» framtidens och nationens dyrbaraste och mest oersättliga värden.

Det måste äfven framhållas, att man bör räkna med de moraliska intrycken hos allmänheten just i denna tid. Inom vida kretsar af vårt folk hafva fjolårets händelser efterlämnat en djup nedstämning. Intet skulle vara mera ägnadt att höja denna stämning och gifva folket den glädjande förnimmelsen af att en ny bättre tid randats, än en afgjord brytning med det forna låtgå-systemet i vår ekonomiska politik.

Den andra, här speciellt inverkan faktorn är den starka *prisstegring på järnmalm*, som inträffat efter senaste Riksdags beslut i frågan. Af sifferuppgifter i en af herr Sten Nordström till innevarande Riksdag ingifven motion (Andra Kammaren n:o 6) inhämtas, att prisstegringen på Norrbottenmalm, noterad i Middlesborough, från 1 juni 1905 till 2 januari 1906 belöpt sig till värden af ungefär kronor 2,75 till kronor 4,55 per ton. Och denna stegring får icke betraktas som tillfällig eller öfvergående; situationen är tvärtom, enligt fackmäns bestämda utsago, sådan, att man väl kan förvänta ytterligare höjning, men icke någon väsentlig eller långvarig nedgång i priset.

Detta förhållande kastar ett klart ljus öfver de hufvudskäl, som anfördes i denna kammare från statsrådsbänken den 15 sistlidne maj och synas ha haft effekten att förvandla en majoritet för den då ifrågasatta tullen (1 krona per ton) till minoritet. Det yttrades då (se A. K.:s prot. V, n:o 60, sid. 28 f.), att denna tull skulle »på ett ytterst kännbart sätt komma att drabba» vederbörande bolag, i det att den skulle »taga bort ungefär 60 procent af bolagets inkomst», vidare att en finansiell katastrof i landet skulle kunna inträffa som följd af tullen, samt att den skulle kunna framkalla repressalier från utlandet. Sällan har väl ett regeringsuttalande fått en så snabb och eftertrycklig dementi af händelserna själfva. Visserligen är det för den oinvigde icke lätt att säga, hvem som här dragit den största fördelen af prisstegringen, vare sig de utländska järntillverkarne, där de genom tidigare afslutade kontrakt tillförsäkrat sig billi-

gare priser, eller de inhemska exportörerna, där de kunnat sälja till marknadspriset, eller mellanhänder af olika slag. Men så mycket kan dock hvar och en se, att en kronas tull per ton järnmalm spelar en jämförelsevis ringa roll gentemot marknads egna mäktiga fluktuationer — och så mycket ser man äfven, att den svenska statskassan icke fått någon direkt del i vinsten af denna goda konjunktur.

Att nu efter denna det senaste halfårets erfarenhet beskatta malmexporten med någon bråkdelen af en krona per ton kunde väl hafva en viss statsfinansiell betydelse, men ter sig ur den grundläggande national-ekonomiska synpunkten alldeles meningslös. Å andra sidan förbjuder det in- och utrikespolitiska läget en så hänsynslös tillämpning af sistnämnda synpunkt som prohibitivt verkande tullsats. Under sådana förhållanden — och då den rationellaste lösningen af frågan, statsförvärf af de norrländska malmfälten, icke nu torde vara att påräkna — hänvisas man att söka den rätta utvägen i en så afpassad exporttull, att den, utan att isolera vårt land från världsmarknaden, likväl äger effektivitet nog att förhindra en ren rofdrift och öka exportörernas eget intresse för varans förädling inom landet.

Rådfråga vi nu den ofvan åberopade fackmannens omdöme, så läsa vi (i Bev. Utsk:s anförda Bet. n:o 24, sid. 27) följande: »För att man ens skulle kunna tala om att jordens rikaste malm, totaliter sedt, exporteras utan statsunderstöd, får tullen ej vara lägre än 2 kronor per ton.» I det skick, hvori frågan förelåg vid förra lagtima riksdagen, kunde detta yttrande anses innebära en öfverdrift; efter den företeelse af prisstegring, som vi sedan dess under ett enda halfår bevittnat, synes man icke längre böra tveka att utvälja denna siffra, 2 kronor per ton, som grundval för vår malmexports reglering och beskattning.

Det enda verkliga statsskäl, som kunde anföras häremot, är att hämta från den tredje här inverkan faktor, som inträdt sedan frågans närmast föregående behandling vid riksdagen, nämligen *öppnandet af underhandlingar med Tyskland angående en handelstraktat*. I förut omnämnda regeringsuttalande af den 15 sistlidne maj yttrades, att »den blifvande handels-traktaten med Tyskland sättes på spel, därest denna tull påläggges», och det anfördes äfven exempel på missnöje speciellt hos den tyska stålindustriens representanter.

Det torde nu visserligen allvarligt böra sättas i fråga, om en dylik finkänslighet för utländskt missnöje — till och med innan detta missnöje ens synes hafva tagit officiell form — är ägnadt att tillförsäkra oss den

aktning hos utlandet, som för en liten makt är den enda säkra borgen mot utländskt intrång i dess själfständiga bestämmanderätt öfver egna angelägenheter. I detta fall synes regeringens finkänslighet så mycket mindre varit på sin plats, som det är notoriskt, att man i kontrakt mellan svenska malm-säljare och tyska malmköpare *direkt förutsett eventualiteten af en kronas exporttull och träffat öfverenskommelser sinsemellan för denna händelse.** Men det oaktdadt skall icke förnekas, att förhållanden kunna inträda, då det för regeringen kan vara af verklig vikt att icke känna sig bunden af den åsatta tullsatsen. Med hänsyn härtill torde Riksdagen böra uttryckligen förutsätta möjligheten af en nedsättning i särskilda fall, där viktiga stats-skäl så fordra; dock icke utöfver den gräns, som i nyssnämnda kontrakt omnämnts, ej heller utöfver en viss begränsad tid.

Hvad i öfrigt angår sakens realitet, får jag hänvisa till den sorgfälliga utredning, som vid föregående lagtima Riksdag tillvägabragtes, särskildt i motion n:o 48 i Andra Kammaren samt i yttranden af disponen-ten H. V. Tiberg (intagna i reservation vid bevillningsutskottets betän-kande n:o 24, sid. 20—29, och i motion n:o 109 i Andra Kammaren, sid. 7—31) samt dessutom till yttrande af generalkonsul A. Bödcker i hans ämbetsberättelse af den 3 juli 1905, hvilket yttrande på annan väg torde komma till utskottets kännedom.

På de grunder, jag här haft äran anföra, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade åsätta en tullsats af två kronor per ton för all järnmalm, som ur landet ut-föres, att gälla från och med den dag Riksdagens be-slut fattas; Kungl. Maj:t obetaget att i särskilda fall besluta nedsättning af detta belopp, hvilken nedsättning dock icke bör gå till lägre belopp än en krona per ton och ej heller gälla för längre tid än högst fem år.

Om remiss till bevillningsutskottet anhålles.

Stockholm d. 25 januari 1906.

Rudolf Kjellén.

* Detta faktiska förhållande ägnar sig äfven att belysa den finkänslighet mot de inhemska hufvudexportörerna, som kommit till synes i den uppfattningen, att staten genom kontraktet af år 1898 afhändt sig rätten att öfver hufvud åsätta exporttull å järnmalm under hela den tid detta kontrakt äger giltighet.

Bilaga.

Till upplysning om malmexportens växt meddelas här siffrorna för ton från Sverige utförd järnmalm under de senaste fyra åren

1902	1,719,293
1903	2,827,551
1904	3,065,532
1905	3,316,206

Till upplysning om den redan år 1903 intagna ställningen i jämförelse med andra järnproducerande länder meddelas följande siffror afseende malmproduktion och malmkonsumtion pr invånare räknadt i ton

Järnmalmproduktion.		Järnmalmkonsumtion.	
<i>Sverige</i>	0,70	England	0,47
Spanien	0,44	Förenta staterna	0,45
Förenta staterna	0,44	Belgien	0,41
Tyskland	0,36	Tyskland	0,39
England	0,32	Frankrike	0,19
Frankrike	0,16	<i>Sverige</i>	0,16
Belgien	0,03	Spanien	0,01
